

วัฒนธรรมห้องข่าวโทรทัศน์ไทย
กับการตรวจสอบข่าวปลอม*
(Television Newsroom Culture in
Thailand for Fact - Checking
Disinformation)

วิไลวรรณ จงวิไลเกษม**
(Wilaiwan Jongwilakasaem)

Received: April 24, 2022
Revised: June 22, 2022
Accepted: July 23, 2022

บทความวิจัย
-
วิชาการ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง Newsroom Alert: การตรวจสอบข่าวปลอมของห้องข่าวไทย โครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

** รองศาสตราจารย์ ดร. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (Asst. Prof. Dr., Faculty of Journalism and Mass Communication, Thammasat University).

บทคัดย่อ

ในยุคดิจิทัล การบิดเบือนข้อมูล ข่าวลวงและข่าวปลอมกลายเป็นเรื่องปกติในสื่อดิจิทัล ทำให้การโต้ตอบกลับด้วยการเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องแก่สังคมในอัตราที่ใกล้เคียงกันเป็นสิ่งที่ยากมาก ขณะเดียวกันการผลักภาระให้กับผู้รับสารที่ต้องรู้เท่าทันการบิดเบือนข้อมูล ข่าวลวงและข่าวปลอมเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องเช่นเดียวกัน ในสถานะที่ผู้รับสารในสังคมไทยยังมีความรู้ไม่เท่ากัน การตรวจสอบข้อเท็จจริงจึงเป็นรากฐานที่สำคัญสำหรับบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมของคนข่าว บทความนี้จึงมุ่งศึกษาถึงวัฒนธรรมการทำงานของห้องข่าวโทรทัศน์ไทยว่ามีการทำข่าวและมีกลไกการตรวจสอบข่าวปลอมอย่างไร ในสถานะการแพร่ระบาดของข่าวปลอมหรือข้อมูลเท็จที่มาพร้อมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ในนามดิจิทัล ภายใต้วัตถุประสงค์ 1) เพื่อสำรวจการทำงานของกองบรรณาธิการข่าวไทยถึงกลไกการตรวจสอบข่าวปลอม 2) เพื่อสร้างกลไกการป้องกันข่าวปลอมในระบบนิเวศสื่อ

ผลการศึกษาพบว่า ห้องข่าวโทรทัศน์ไทยยังมีวัฒนธรรมการทำข่าวที่ยังยึดติดกับโครงสร้างการทำงานและกระบวนการผลิตข่าวของกองบรรณาธิการที่มีตั้งแต่ยุคแอนะล็อก โดยมีตำแหน่ง ผู้อำนวยการฝ่ายข่าว รองผู้อำนวยการฝ่ายข่าว บรรณาธิการบริหาร ผู้ช่วยบรรณาธิการ โปรดิวเซอร์ ผู้เรียบเรียงข่าว ผู้สื่อข่าว ที่มีการทำงานเป็นลำดับขั้น แต่ไม่มีตำแหน่ง Fact Checker สำหรับตรวจสอบข้อเท็จจริงว่าเป็นข่าวจริงหรือข่าวปลอมเป็นการเฉพาะ โดยบรรณาธิการข่าวชี้ว่าการตรวจสอบข้อเท็จจริงเป็นหน้าที่ของผู้สื่อข่าวโดยเบื้องต้น และเป็นหน้าที่ของทุกคนในกองบรรณาธิการที่ต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนข่าวถูกนำเสนอทุกครั้ง ตั้งแต่บรรณาธิการ ผู้ช่วยบรรณาธิการ และผู้เรียบเรียงข่าว นอกจากนี้พบว่าทุกห้องข่าวโทรทัศน์ไทยไม่มีนโยบายตอบโต้ข่าวปลอม แต่ถ้ามีข่าวปลอมที่เป็นเรื่องใหญ่และส่งผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ จะมีการนำเสนอเพื่อให้ประชาชนรับทราบว่าคือข่าวปลอม

คำสำคัญ: ข่าวปลอม, การตรวจสอบข้อเท็จจริง, วัฒนธรรมห้องข่าวโทรทัศน์ไทย

ABSTRACT

Disinformation (sometimes called fake news) has become normalized in the digital media age, to the point where it becomes challenging to issue accurate information to society at a comparable rate. With the burden placed on Thai consumers to be aware of disinformation, fact-checking acquires added significance for socially responsible journalists. This article studies the working culture of Thai television newsrooms, how news is made and what mechanisms check for disinformation. The goals are to 1) explore the process by which Thai news editors detect disinformation mechanisms; and 2) create a defense mechanism against disinformation in the media ecosystem.

Results were that television newsrooms in Thailand have a hierarchical newsmaking culture adhering to analog era editorial structure and production processes, with a director of news, deputy director of news, executive editor, assistant editor, producer, editor, and reporter. Yet there is no fact checker to discern real news from disinformation. News editors assert that fact-checking is primarily a reporter's duty, and all editorial office staff, including editors, assistant editors, and news rewriters, are expected to verify items before they are presented to the public. In addition, no television newsroom in Thailand has a defined policy to debunk disinformation. In cases when a major incident affects many viewers, the public will be duly informed that it is a matter of disinformation.

Keywords: Fake news, Fact - checking, Television newsroom culture, Thailand

ทำไมต้องศึกษาวัฒนธรรมห้องข่าวโทรทัศน์ไทย¹ กับการตรวจสอบข่าวปลอม²

เมื่อสังคมไทยก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล นอกจากการสื่อสารรวดเร็ว ฉับไว ไร้พรมแดน จะขับเคลื่อนเปิดทางให้เกิดโอกาสต่อยอดทางธุรกิจ สังคม และการศึกษา เร็ยรู้ตัวอย่างกว้างขวางให้แก่ประชาชนทุกกลุ่มแล้ว ในทางตรงกันข้าม เทคโนโลยีเหล่านั้นยังเปิดช่องให้กับการจุดประเด็นปัญหาใหม่ในสังคมไทย รวมถึงสังคมโลก นั่นคือ การแพร่กระจายอย่างรวดเร็วของข้อมูลเท็จ ซึ่งมีกรณีเชิงประจักษ์มากมายที่สะท้อนว่า “ข่าวปลอม” เหล่านั้นก่อให้เกิดปัญหาตั้งแต่ระดับส่วนรวม ถึงระดับปัจเจก ส่งผลเสียหายต่อประเทศและประชาชนในด้านความรู้ ความคิด ความมั่นคง ไปจนถึงชื่อเสียง และอาจถึงแก่ชีวิต

การเข้ามาของเทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้การสื่อสารมวลชนมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหม่ ด้วยเหตุนี้ ปรากฎการณ์ของข่าวปลอมจึงเกิดรูปแบบใหม่เช่นกัน Posetti and Matthews (2018: 1) เขียนเกี่ยวกับ The Great Moon Hoax of 1835 ซึ่งเป็นข่าวหลอกหลวงขนาดใหญ่เรื่องแรกในหนังสือพิมพ์อเมริกันฉบับหนึ่ง โดยมีเนื้อหาหกดตอนเกี่ยวกับการค้นพบสิ่งมีชีวิตบนดวงจันทร์ นอกจากนี้การศึกษาล่าสุดเกี่ยวกับข่าวปลอมพบว่า การปฏิวัติรัสเซียใน พ.ศ. 2460 มีการสร้างข่าวปลอม และการโฆษณาชวนเชื่อของเยอรมันเริ่มต้นก่อนสงครามโลกครั้งที่สองในช่วงกลางทศวรรษที่ 1930 และใน พ.ศ. 2481 มีการออกอากาศทางวิทยุที่ดัดแปลงมาจากละครเรื่อง The War of the Worlds ของ H. G. Well ซึ่งถูกกล่าวหาว่าสร้างความหวาดกลัวให้กับผู้ฟังกว่าล้านคน (Edson C. Tandoc Jr., Zheng Wei Lim & Richard Ling 2017: 137 - 153)

¹ วัฒนธรรมห้องข่าวโทรทัศน์ไทย หมายถึง กระบวนการทำข่าวของกองบรรณาธิการรายการข่าวโทรทัศน์ไทยที่มีรูปแบบการทำงานที่ชัดเจนตั้งแต่การคิดประเด็นข่าว การวางแผนทำข่าว การทำข่าวและการนำเสนอข่าว ในห้วงเวลาระหว่างเดือนมีนาคม พ.ศ. 2562 ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2564.

² ข่าวปลอม หมายถึง ข่าวที่ไม่มีมูลข้อเท็จจริง เป็นข่าวที่สร้างขึ้นโดยผู้สร้างข่าวหวังผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง.

ข้อมูลเท็จหรือข่าวปลอม (Fake news) เป็นประเภทของการสื่อสารมวลชนหรือการโฆษณาชวนเชื่อซึ่งประกอบด้วยข้อมูลที่ไม่ใช่ข่าวจริง หรือเป็นข้อมูลที่หลอกลวง แพร่กระจายผ่านการพิมพ์แบบดั้งเดิมและเผยแพร่ข่าวหรือสื่อออนไลน์ทางสังคมออนไลน์ Fake news เขียนขึ้นโดยมีเจตนาที่จะหลอกลวงเพื่อสร้างความเสียหายแก่สังคม แก่หน่วยงานหรือหวังผลทางการเมือง รวมทั้งการสร้าง Fake news เพื่อเป็นการโฆษณาสินค้าและบริการแฝงไปกับข่าว เพื่อเพิ่มจำนวนผู้อ่านหรือการแชร์ออนไลน์ และรายได้จากการคลิกผ่านอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นโฆษณาที่สร้างขึ้นจากกิจกรรมโดยไม่คำนึงถึงความจริงของเรื่องที่ตีพิมพ์ แม้วิกฤติ Fake news จะทำลายความถูกต้องแท้จริงของเนื้อหาข่าว แต่สื่อมวลชนบางประเภทก็ยังคงอาศัย Fake news บางลักษณะในการหารายได้เพื่อประคับประคองสถานะของสื่อมวลชนในยุคที่เกิดการแข่งขันของสื่อใหม่

ในการต่อสู้กับสถานการณ์การแพร่กระจายของข้อมูลเท็จ หรือที่หลายคนมักเรียกแทนด้วยคำว่า “ข่าวปลอม” นั้น โจมตีสร้างความเสียหายโดยตรงต่อความเชื่อถือไว้วางใจได้ (Trust) อันเป็นหัวใจสำคัญของวิชาชีพสื่อสารมวลชน ดังนั้น หนึ่งในภาคส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้องโดยตรง คือ บุคลากรในวงการสื่อสารมวลชน ซึ่งเปรียบเสมือน นักรบแถวหน้า ที่จะต้องเผชิญและต่อสู้กับภัยข่าวปลอม ด้วยทักษะในการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact - Checking)³ โดย “นักรบ” เหล่านี้จะทำหน้าที่ตั้งแต่การจับตาเฝ้าระวัง ป้องกัน กำจัด และต่อสู้กับข้อมูลเท็จต่าง ๆ ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มปริมาณขึ้นและสร้างความเสียหายมากขึ้นเรื่อย ๆ

ขณะที่แต่ละประเทศมีการตั้งคำถามต่อข่าวปลอมที่แตกต่างกัน และมีการรับมือกับปัญหาข่าวลือข่าวปลอมที่ต่างกันไป ทำให้ผู้เชี่ยวชาญมีความสนใจที่จะสำรวจว่าการทำงานของกองบรรณาธิการข่าวโทรทัศน์ไทยมีกลไกในการตรวจสอบข่าวที่ได้มาหรือไม่และอย่างไร ว่าข่าวนั้นเป็นข่าวจริงหรือข่าวปลอม ในสภาวะที่การแข่งขันในการรายงานข่าวสูงมากที่แข่งกับความเร็ววินาทีต่อวินาทีเพื่อที่ช่วงชิงการ

³ การตรวจสอบข้อเท็จจริง หมายถึง กระบวนการหนึ่งในการตรวจสอบว่าข่าวนั้นคือข่าวจริงหรือข่าวปลอม โดยในกองบรรณาธิการข่าวต่างประเทศจะมีตำแหน่ง Fact Checker ทำหน้าที่ในการตรวจสอบข่าวที่ได้มาก่อนนำเสนอว่าเป็นข่าวจริงหรือข่าวปลอม.

6 | วารสารไทยคดีศึกษา ปีที่ 20 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2566)

นำเสนอข่าวเร็วที่สุด อย่างที่หลายสำนักข่าวต่างประเทศมีกลไกที่เรียกว่าการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact Checking)

นอกจากนี้ การเลือกกองบรรณาธิการข่าวโทรทัศน์ในประเทศไทยเป็นกรณีศึกษา ด้วยเพราะในปัจจุบันสื่อโทรทัศน์ยังเป็นสื่อที่คนไทยให้ความเชื่อถือ มีบทบาทเข้าถึงคนดูข่าวและสร้างผลกระทบต่อสังคมในวงกว้างต่อการรายงานข่าวในสังคมไทย ขณะเดียวกันพบว่า รายการข่าวโทรทัศน์ไทยมีการนำเสนอข่าวที่น่าคลิกในสื่อสังคมออนไลน์มาเผยแพร่ต่อหรือมาขยายผลต่อ และหลายครั้งพบว่าเป็นการนำเรื่องเท็จในสื่อสังคมออนไลน์มานำเสนอเป็นข่าว จนเกิดคำถามว่ากองบรรณาธิการข่าวโทรทัศน์มีการตรวจสอบข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์มากน้อยอย่างไร ก่อนที่จะนำมาเผยแพร่ต่อ จึงทำให้ผู้เขียนสนใจที่จะศึกษากระบวนการทำข่าวของสื่อโทรทัศน์ ภายใต้คำถามวิจัยที่ว่า “กองบรรณาธิการข่าวโทรทัศน์ไทยมีวัฒนธรรมการทำงานในกระบวนการผลิตข่าวอย่างไรและมีการตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างไร”

เรตติ้งกับรายการข่าวโทรทัศน์ไทย:

องค์กรข่าวและกรอบที่ศึกษา

เมื่อถามถึงความสำเร็จของรายการข่าวโทรทัศน์ไทย เรตติ้งคือคำตอบที่อุตสาหกรรมข่าวโทรทัศน์ไทยใช้เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จจากยอดคนดู ดังนั้น การคัดเลือกองค์กรข่าวที่จะศึกษา ผู้เขียนพิจารณาจากจำนวนรายการข่าวที่มีในผังรายการออกอากาศของโทรทัศน์ดิจิทัล โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังต่อไปนี้ 1. เป็นรายการข่าวโทรทัศน์ที่อยู่ในช่องโทรทัศน์เอกชน และมีเรตติ้งการรับชมอยู่ใน 6 อันดับแรก 2. เป็นรายการข่าวโทรทัศน์ที่อยู่ในช่องโทรทัศน์สาธารณะ และมีเรตติ้งการรับชมอยู่ใน 1 อันดับแรก และ 3. เป็นช่องโทรทัศน์ที่เน้นในการนำเสนอข่าว

จากเกณฑ์คุณสมบัติดังกล่าวข้างต้น ได้องค์กรข่าวที่ศึกษาคือ รายการข่าวโทรทัศน์ช่อง 7 รายการข่าวโทรทัศน์ช่อง 3 รายการข่าวโทรทัศน์ช่องอมรินทร์ทีวี รายการข่าวโทรทัศน์ช่อง ONE รายการข่าวโทรทัศน์ช่องไทยรัฐทีวี รายการข่าวโทรทัศน์ช่องพีพีทีวี และรายการข่าวโทรทัศน์ช่องไทยพีบีเอส โดยมีเรตติ้งตามตารางที่ 1 เรตติ้งกับรายการข่าวโทรทัศน์ไทย

ตารางที่ 1 เรตติ้งกับรายการข่าวโทรทัศน์ไทย

ลำดับ	รายการข่าวโทรทัศน์	เรตติ้ง ⁴
1	รายการข่าวโทรทัศน์ช่อง 7	2.030
2	รายการข่าวโทรทัศน์ช่อง 3	1.007
3	รายการข่าวโทรทัศน์ช่องอมรินทร์ทีวี	0.680
4	รายการข่าวโทรทัศน์ช่อง ONE	0.615
5	รายการข่าวโทรทัศน์ช่องไทยรัฐทีวี	0.550
6	รายการข่าวโทรทัศน์ช่องพีพีทีวี	0.146
7	รายการข่าวโทรทัศน์ช่องไทยพีบีเอส	0.070

ภายใต้คำถามวิจัย “กองบรรณาธิการข่าวโทรทัศน์ไทยมีวัฒนธรรมการทำงานในกระบวนการผลิตข่าวอย่างไรและมีการตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างไร” โดยใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In - depth interview) สัมภาษณ์บรรณาธิการข่าวรายการข่าวโทรทัศน์ 7 ช่อง ข้างต้น ภายใต้กรอบคำถามตามตารางที่ 2 ดังนี้

⁴ ผู้วิจัยใช้เรตติ้งดังกล่าวในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2562 ด้วยเหตุผลเป็นช่วงเวลาที่ผู้วิจัยกำลังดำเนินการวางแผนระเบียบวิธีวิจัยในการคัดเลือกองค์กรข่าวที่จะศึกษาที่สัมพันธ์กับเรตติ้ง.

ตารางที่ 2 กรอบคำถามสัมภาษณ์บรรณาธิการรายการข่าวโทรทัศน์

ลำดับ	กรอบคำถาม
1	โครงสร้างกองบรรณาธิการ
2	กระบวนการทำข่าว / กระบวนการหาข่าว (Search and Select)
3	หลักการวารสารศาสตร์ (The Element of News)
4	หลักการตรวจสอบข่าวปลอม / ข้อเท็จจริง (Fact Checking)
5	การรายงานข่าว (Platform and Storytelling)

ข่าวปลอมกับการตรวจสอบข้อเท็จจริง

ผู้เขียนใช้แนวความคิดเรื่องข่าวปลอม แนวความคิดการตรวจสอบข้อเท็จจริง และทฤษฎีการบริหารขององค์กรสื่อสารมวลชนเป็นแนวความคิดหลักในการศึกษาครั้งนี้

ข่าวปลอม คืออะไร

คณะกรรมการยุโรป (European Commission) ให้นิยามข่าวลวง หมายถึง ข้อมูลชุดหนึ่งที่ทำขึ้นมาโดยมีเจตนาจะบิดเบือนและโจมตีบุคคล กลุ่มคน หรือองค์กร และในบางครั้งข่าวปลอมยังมีความหมายรวมถึงการเขียนข่าวในเชิงลบ การโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) ทางการเมืองและรูปแบบโฆษณาที่ชวนให้เข้าใจผิดจากทัศนคติของผู้รับสาร รวมไปถึงการรายงานในรูปแบบเสียดสีและมีการใส่ข้อมูลที่ผิด โดยเจตนาโจมตีทางไซเบอร์ เมื่อนิยามอย่างแคบนั้น ข่าวปลอมหรือข่าวลวงเป็นข่าวที่ถูกสร้างขึ้นในการรายงานข่าว ซึ่งรวมถึงสำนักข่าว นักการเมือง และบริษัทผู้ผลิตแพลตฟอร์ม (European Commission 2017: 1)

ประเภทของข่าวปลอม

ข่าวปลอมในปัจจุบันมีมากมายหลายประเภท บางประเภทผสมผสานกันไป และหลากหลายรูปแบบ แต่ยังคงสามารถแบ่งออกเป็นประเภทหลัก ๆ จาก LS Media Policy (Tambini 2017: 3 - 5) ได้แบ่งข่าวปลอมออกเป็น 6 ประเภท ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ประเภทข่าวปลอม ตามแนวคิดของสำนัก LS Media Policy

ประเภทข่าวปลอม	คุณลักษณะ
เนื้อหาที่สร้างขึ้น (Fabricated content)	เนื้อหาข่าวที่เป็นเท็จทั้งหมด
เนื้อหาที่มีการจัดการ (Manipulated content)	เนื้อหาข่าวที่มีการบิดเบือนจากข้อเท็จจริงหรือเป็นการสร้างขึ้นจากจินตนาการ เช่น พาดหัวข่าวที่ต้องการสร้างเนื้อหากระตุ้นอารมณ์เพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่านหรือผู้ชม หรือที่เรียกว่า “พาดหัวเรียกแขก” (Click bait)
เนื้อหาแอบอ้าง (Imposter content)	เนื้อหาเป็นการแอบอ้างแหล่งข่าวที่แท้จริง เช่น การใช้ชื่อหรือแบรนด์ขององค์กรที่น่าเชื่อถือหรือมีชื่อเสียง
เนื้อหาหลอกลวง (Misleading content)	เนื้อหาเป็นการใช้ข้อมูลเพื่อหลอกลวงให้หลงเชื่อ เช่น การนำเสนอความคิดเห็นในรูปของข้อเท็จจริง
บริบทปลอมในการเชื่อมโยง (False context of connection)	เนื้อหาที่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง เช่น การพาดหัวข่าวในบทความไม่ได้สะท้อนเนื้อหาของข่าวจริง
การเสียดสีและล้อเลียน (Satire and parody)	เนื้อหาเป็นการนำเสนอข่าวในลักษณะที่ขำขันหรือในลักษณะที่เหมือนเป็นข้อเท็จจริง แต่แท้จริงเป็นข่าวปลอม ข่าวประเภทนี้มักจะมีเจตนาไม่ได้ตั้งใจจะหลอกผู้รับสาร แต่เป็นการสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการเสียดสีล้อเลียน

แคลร์ วาร์เดล ผู้อำนวยการองค์กร First Draft ได้จัดแบ่งความผิดปกติของข้อมูลข่าวสารออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ โดยมองจากการเป็นข้อมูลเท็จและการก่อกวนอันตรายต่อผู้คน ได้ดังนี้ (European Commission 2018: 10 - 13)

ตารางที่ 4 ประเภทข่าวปลอม ตามแนวคิดขององค์กร First Draft

ประเภทข่าวปลอม	คุณลักษณะ
Mis - information	ข้อมูลเท็จที่เผยแพร่ออกไป โดยไม่มีเจตนาทำอันตราย
Dis - information	ข้อมูลเท็จที่เผยแพร่ออกไป โดยมีเจตนาทำอันตราย
Mal - information	ข้อมูลที่ไม่ใช่ข้อมูลเท็จ ซึ่งเผยแพร่โดยมุ่งให้เกิดอันตราย มักเป็นข้อมูลที่ควรจะเป็นส่วนตัว แต่กลับถูกนำมาเผยแพร่บนพื้นที่สาธารณะ

แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact Checking)

ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา การตรวจสอบข้อเท็จจริงเป็นที่แพร่หลายมากขึ้นในวงการสื่อสารมวลชน สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นจากจำนวนองค์กรตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เพิ่มขึ้นในระดับสากล ในขณะที่องค์กรเหล่านี้มักถูกมองว่าเป็นการแสวงหาข่าวที่สอดคล้องกับสื่อที่จัดตั้งขึ้น และพบว่า แนวทางปฏิบัติในการตรวจสอบข้อเท็จจริงแตกต่างกันไปโดยมีองค์กรจำนวนมากที่ยึดมั่นในพันธะสัญญาต่อ "ข้อเท็จจริง"

Fact - Checking as Idea and Practice in Journalism (Graves and Amazeen 2019: 1 - 2) ระบุว่า การตรวจสอบข้อเท็จจริงมีความหมายดั้งเดิมในงานสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนภายในสำหรับการตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนการตีพิมพ์ การตรวจสอบข้อเท็จจริงภายในเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในนิตยสารข่าวของสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษที่ 1920 และ 1930 ซึ่งเป็นทศวรรษที่บรรทัดฐานความเป็นกลางได้ถูกกำหนดขึ้นในหมู่นักข่าวชาวอเมริกัน แม้ว่าโดยทั่วไปแล้วหนังสือพิมพ์จะไม่ได้ใช้เครื่องมือตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยเฉพาะ แต่คำนี้ยังหมายถึงขั้นตอนการตรวจสอบความถูกต้องในวงกว้างมากขึ้น ในปัจจุบันทั้งนักวิชาการและนักข่าวต่างกังวลกับการตรวจสอบข้อเท็จจริงภายในกองบรรณาธิการที่ลดลง เมื่อเผชิญกับวงจรการเผยแพร่ที่เร่งรีบและวิกฤตเศรษฐกิจที่องค์กรข่าวในหลายส่วนได้เผชิญ

Ballotpedia (2018: 1 - 2) พูดถึงแนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact Checking) ว่า การตรวจสอบข้อเท็จจริงเป็นวารสารศาสตร์สมัยใหม่ที่สามารถ

ระบุตัวตนได้ เป้าหมายคือการวิเคราะห์ข้อความที่เผยแพร่ต่อสาธารณะอย่างถูกต้องและเป็นกลาง เพื่อแก้ไขความเข้าใจผิดของสาธารณชนและเพิ่มความรู้ในประเด็นสำคัญ การตรวจสอบข้อเท็จจริงสมัยใหม่จะวิเคราะห์ว่าจริงหรือเท็จ ผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงอาจชี้แจงการประเมินข้อเรียกร้องของตนโดยให้ข้อมูลบริบทและภูมิหลัง โดยการตรวจสอบข้อเท็จจริงประเภทนี้แตกต่างจากงานที่ทำโดยผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงสำหรับผู้จัดพิมพ์เนื้อหาสารคดีในอดีต ที่ผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงจะดูความถูกต้องของการสะกดชื่อ ที่อยู่ วันที่ และอื่น ๆ

แนวคิดการหักล้างข่าวปลอม (Debunking)

ในหนังสือคู่มือ The Debunking Handbook 2020 (Stephan Lewandowsky and others 2020: 4 - 11) ระบุประโยคนี้แต่ต้นเมื่อเข้าสู่เนื้อหาว่า “ข้อมูลเท็จทำลายสังคมในหลายทาง” พร้อมกับอธิบายว่า มันเป็นการง่ายมากที่เราจะเข้าใจผิด เพราะความรู้สึกของความคุ้นเคยกับความจริงมันเชื่อมโยงกันบ่อย ๆ พวกเราดูเหมือนที่จะเชื่อสิ่งที่ได้ยินมาก่อนแล้วหลาย ๆ ครั้ง มากกว่าข้อมูลใหม่ พร้อมกับเน้นย้ำที่ประโยคนี้ว่า “ความจริงที่เที่ยงตรงมีความสำคัญน้อยกว่าความคุ้นเคย เรามีแนวโน้มที่จะเชื่อความเท็จ เมื่อความเท็จถูกกล่าวถึงซ้ำ ๆ บ่อย ๆ”

คู่มือได้นำเสนอกระบวนการหักล้างประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. FACT นำด้วยข้อเท็จจริงที่ชัดเจน แหลมคมและหนักแน่น ด้วยประโยคที่ง่าย ๆ มั่นคง และเป็นไปได้ ที่สำคัญคือต้องเข้ากับเนื้อเรื่อง
2. WARN ABOUT THE MYTH เตือนก่อนล่วงหน้าข้อมูลที่เท็จ (ภาพลวงตา) จะถูกกล่าวถึงในทันทีทันใด หลีกเลี่ยงการกล่าวซ้ำข้อมูลเท็จ เพราะการทำซ้ำ ๆ ทำให้ข้อมูลกลายเป็นจริง
3. EXPLAIN FALLACY อธิบายว่าข้อมูลเท็จนี้นำไปสู่ความเข้าใจผิดอย่างไร ชี้ให้เห็นว่าทำไมข้อมูลเท็จจึงถูกเชื่อว่าเป็นจริงครั้งแรก ชี้ให้เห็นว่าเป็นเท็จอย่างไร และถูกต้องอย่างไร
4. FACT จบด้วยการเสริมข้อเท็จจริงหลาย ๆ ครั้งที่เป็นไปได้ แนใจว่าให้การอธิบายที่เป็นทางเลือกอย่างง่าย ๆ ไม่ต้องซ้ำซ้อนและใช้การอธิบายที่สัมพันธ์เดียวกันกับข้อมูลเท็จเดิม

ทฤษฎีการบริหารขององค์กรสื่อสารมวลชน

เป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยเรื่องของปัจจัยที่มีผลในการบริหารขององค์กรสื่อสารมวลชน เดนิซ แมคควอล (Denis McQuail 2005: 38 - 39) กล่าวว่า โดยพื้นฐานแล้วสื่อมวลชนจะถูกควบคุมโดยปัจจัยต่าง ๆ ของสังคมทั้งภายในและภายนอก ดังนั้น สื่อมวลชนจึงไม่สามารถปฏิบัติงานโดยอิสระด้วยตัวของตัวเอง แต่ยังคงดำเนินงานอยู่ท่ามกลางความกดดันจากตัวแปรต่าง ๆ เหล่านั้น ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายและหลักการในการปฏิบัติขององค์กร ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานขององค์กรสื่อสารมวลชนมีปัจจัยที่หลากหลายรวมด้วยกัน แต่สามารถอธิบายได้เป็น 2 ส่วนสำคัญ ดังต่อไปนี้

ปัจจัยภายใน คือ ปัจจัยที่ถูกสร้างขึ้น หรือกำหนดขึ้นภายในองค์กรสื่อสารมวลชน อันได้แก่ การจัดการ (Management) เทคโนโลยี (Technology) และความสามารถทางวิชาชีพ (Media Professional)

ปัจจัยภายนอก คือ ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายนอกองค์กรสื่อสารมวลชนเป็นทั้งปัจจัยที่สามารถควบคุมได้และควบคุมไม่ได้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และบริบทในขณะนั้น โดยปัจจัยเหล่านี้มักจะส่งผลต่อการทำงาน อันได้แก่ แรงกดดันทางการเมืองและสังคม (Social and Political Pressure) แรงกดดันเศรษฐกิจ (Economic Pressure) แหล่งข้อมูล เหตุการณ์ และวัฒนธรรม (Event & Constant Information and Culture Supply) และความสนใจและความต้องการของผู้รับสาร (Audience Interest / Demand)

ผลการวิจัย: วัฒนธรรมห้องข่าวโทรทัศน์ไทย กับการตรวจสอบข่าวปลอม

ตารางที่ 5 วัฒนธรรมห้องข่าวโทรทัศน์ไทย กับการตรวจสอบข่าวปลอม

องค์กรสื่อ	นโยบาย นำเสนอ ตอบโต้ ข่าวปลอม	กระบวนการตรวจสอบ ข่าวปลอม	Fact Checker ตรวจสอบ ข่าวปลอม	เครือข่าย ในการ ตรวจสอบ ข่าวปลอม
	×	✓ นักข่าวเป็นผู้ตรวจสอบข่าวเป็นอันดับแรก	×	×
	×	✓ ใช้วิธีการโทรทัศน์สอบถามจากผู้เกี่ยวข้อง ผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในโรมัน	×	×
	×	✓ ตรวจสอบไปที่ต้นทางของข้อมูล	×	×
	×	✓ ทุกคนในกองบรรณาธิการมีหน้าที่ตรวจสอบ ข้อเท็จจริงก่อนนำเสนอ	×	×
	×	✓ นักข่าวต้องมีการตรวจสอบก่อนนำเสนอข้อมูล	×	×
	×	✓ ไม่มีตำแหน่ง Fact Checker แต่มีรายการ ชัดก่อนเชอร์	×	✓
	×	✓ นักข่าวต้องมีการตรวจสอบก่อนนำเสนอข้อมูล ก่อนการตรวจสอบข้อมูล	×	×

ผลการวิจัย พบว่า ห้องข่าวโทรทัศน์ไทยมีวัฒนธรรมการทำข่าวที่ยึดติดกับโครงสร้างการทำงานและกระบวนการผลิตข่าวของกองบรรณาธิการที่มีตั้งแต่ยุคแอนะล็อก โดยมีตำแหน่ง ผู้อำนวยการฝ่ายข่าว รองผู้อำนวยการฝ่ายข่าว บรรณาธิการบริหาร ผู้ช่วยบรรณาธิการ โปรดิวเซอร์ ผู้เรียบเรียงข่าว ผู้สื่อข่าว ที่มีการทำงานเป็นลำดับขั้น แต่ไม่มีตำแหน่ง Fact Checker สำหรับตรวจสอบข้อเท็จจริงว่าเป็นข่าวจริงหรือข่าวปลอมเป็นการเฉพาะ โดยบรรณาธิการข่าวชี้ว่าการตรวจสอบข้อเท็จจริงเป็นหน้าที่ของผู้สื่อข่าวโดยเบื้องต้น และเป็นหน้าที่ของทุกคนในกองบรรณาธิการที่ต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนข่าวถูกนำเสนอทุกครั้ง ตั้งแต่บรรณาธิการ ผู้ช่วยบรรณาธิการ และผู้เรียบเรียงข่าว นอกจากนี้พบว่าทุกห้องข่าว

14 | วารสารไทยคดีศึกษา ปีที่ 20 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2566)

โทรทัศน์ไทยไม่มีนโยบายตอบโต้ข่าวปลอม แต่ถ้ามีข่าวปลอมที่เป็นเรื่องใหญ่และส่งผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ จะมีการนำเสนอเพื่อให้ประชาชนรับทราบว่าเป็นข่าวปลอม นอกจากนี้ยังมีระมัดระวังที่จะนำเสนอข่าวปลอมเกี่ยวกับเรื่องการเมืองเป็นกรณีพิเศษ อย่างไรก็ตามพบว่า สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 มีรายการตรวจสอบข่าวปลอมโดยเฉพาะ ชื่อรายการจับข่าวลวง สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 มีรายการตรวจสอบข่าวปลอมโดยเฉพาะ ชื่อรายการข่าวจริงปะ และสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี มีรายการตรวจสอบข่าวปลอม โดยเฉพาะชื่อรายการชัตก่อนแชร์ นอกจากนี้พบว่า สถานีโทรทัศน์พีพีทีวีเป็นเพียงช่องเดียวที่มีเครือข่ายในการตรวจสอบข่าวปลอม (พิจารณาตามตารางที่ 5 วัฒนธรรมห้องข่าวโทรทัศน์ไทย กับการตรวจสอบข่าวปลอม ประกอบ)

ผลการวิจัยพบว่า สถานีโทรทัศน์ทั้ง 7 ช่องมีวัฒนธรรมการทำข่าวกับกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

ผลการศึกษาเปรียบเทียบถึงกระบวนการ/วัฒนธรรมห้องข่าว ในการตรวจสอบข่าวปลอม	
องค์กรสื่อ	กระบวนการ/วัฒนธรรมห้องข่าว ในการตรวจสอบข่าวปลอม
	นักข่าวตรวจสอบข้อเท็จจริง รีเรเตอร์ ตรวจสอบ บรรณาธิการยืนยัน
	ทุกคนในกองบรรณาธิการช่วยกันตรวจสอบข่าวปลอม
	หัวหน้าข่าวและกองบรรณาธิการตรวจสอบความถูกต้องและที่มาที่ไป ถ้าไม่มีที่มาแน่ชัดไม่นำเสนอโดยเฉพาะข่าวโซเชียล
	ทุกคนในกองบรรณาธิการบนดีเดย์ข่าวผ่านโซเชียลมีเดีย ทุกคนในกองบรรณาธิการตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนนำเสนอทุกครั้ง ถ้าข่าวใดตรวจสอบแล้วหาที่มาที่ไปไม่เจอจะไม่ให้นำเสนอ
	ข่าวโซเชียลมีเดียผ่านการกลั่นกรองเนื้อหาจากบรรณาธิการ หัวหน้าข่าว รีเรเตอร์ สกัดแชนแนลโซเชียล (คนรุ่นใหม่) ช่วยตรวจสอบเรื่องเทคนิค
	ทุกคนมีหน้าที่ตรวจสอบข่าวปลอม ตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นเชื่อมโยงข้อมูลกับบรรณาธิการส่วนอื่นๆ บรรณาธิการตรวจสอบเนื้อหาทั้งหมดนำข้อมูลไปตรวจสอบกับแหล่งข่าวต่างๆ ข้อมูลข่าวปลอมกลายเป็นฐานข้อมูลของกองบรรณาธิการ
	ทุกคนในกองบรรณาธิการมีหน้าที่ตรวจสอบข่าวปลอม เรื่องเทคนิคส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ

ภาพที่ 1 ผลการศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการ / วัฒนธรรมห้องข่าวไทย

สถานีโทรทัศน์ข่าวช่องวัน 31 ทุกคนที่อยู่ในกองบรรณาธิการข่าวมีหน้าที่มอนิเตอร์ข่าวผ่านช่องทางโซเชียลมีเดียต่าง ๆ หากพบข่าวที่น่าสนใจจะส่งเข้ามาที่กองบรรณาธิการ จากนั้น กองบรรณาธิการจะมีหน้าที่ในการคัดเลือกว่า แต่ละข่าวจะนำเสนอแบบไหน หรือไม่ควรนำเสนอ หรือถ้าต้องการข้อมูลมากกว่าสิ่งที่ปรากฏในโซเชียลมีเดีย จะส่งนักข่าวลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติม (Interview Khaengkhan 17 January 2020)

สถานีโทรทัศน์ PPTV ทุกคนมีหน้าที่ตรวจสอบข่าวปลอมโดยตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น และเชื่อมโยงข้อมูลกับบรรณาธิการส่วนอื่น ๆ และท้ายสุดบรรณาธิการตรวจดูเนื้อหาทั้งหมดโดยนำข้อมูลไปตรวจสอบกับแหล่งข่าวต่าง ๆ เมื่อระดมข้อมูลทั้งหมดครบถ้วนแล้วจึงผลิตเป็นหนึ่งในรายการขึ้นมา นอกจากนี้ ข้อมูลเหล่านี้จะกลายเป็นฐานข้อมูลของกองบรรณาธิการว่ามีข่าวใดบ้างที่เป็นข่าวปลอม (Interview Wiryaphanpongsa 7 January 2020)

สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 เริ่มจากนักข่าวทุกคนต้องตรวจสอบก่อนว่าข่าวที่ได้มามีข้อเท็จจริงมากน้อยแค่ไหน หลังจากนั้นส่งต่อให้รีไรเตอร์ตรวจสอบ เมื่อรีไรเตอร์ตรวจสอบแล้วส่งข่าวไปยังบรรณาธิการ

“Fake news จากสังคมออนไลน์มีมากมาย สื่อโทรทัศน์ในปัจจุบันมักจะนำข่าวเหล่านี้มาต่อยอด และทำให้เป็นประเด็นใหญ่โดยไม่ตรวจสอบให้ดีก่อนว่าเป็นข่าวปลอมหรือไม่ ส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นในรูปแบบของคลิปวิดีโอ หรือข้อมูลที่ส่งต่อ ๆ กันมา เพราะฉะนั้นนักข่าวของช่อง 7 จะต้องตรวจสอบก่อนว่าข่าวนั้นมีข้อเท็จจริงมากน้อยแค่ไหน และต่อมาจึงจะเป็นหน้าที่ของรีไรเตอร์ เมื่อตรวจสอบแล้วจะต้องส่งข่าวไปยังบรรณาธิการ เพื่อยืนยันอีกครั้งว่าข่าวใดเป็นข่าวจริง ข่าวใดเป็นข่าวปลอม”

(Interview Thongnak 10 January 2020)

สถานีโทรทัศน์อมรินทร์ทีวี หัวหน้าข่าวและกองบรรณาธิการตรวจสอบที่มาของข่าวและความถูกต้อง ถ้าพบว่าไม่มีที่มาของข่าวแน่ชัด สถานีโทรทัศน์ไม่นำเสนอ โดยเฉพาะข่าวที่มาจากโซเชียลมีเดีย

“สำนักข่าวอมรินทร์ทีวีไม่มีตำแหน่งผู้ตรวจสอบความถูกต้องของข่าวโดยตรง ดังนั้น วิธีการตรวจสอบคือ ย้อนกลับไปที่ดินต่อของข่าวนั้น เช่น กรณีข่าวในโซเชียลมีเดีย ต้องตรวจสอบไปยังผู้โพสต์เรื่องราว หรือเจ้าของโพสต์ดังกล่าว เพื่อค้นหาที่มาของเหตุที่เกิดขึ้น หรือข่าวนั้น ๆ ว่ามีความเป็นมาอย่างไร เกิดขึ้นที่ไหน ใครเป็นผู้เผยแพร่ เป็นต้น หากเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับคดีความก็จะตรวจสอบไปยังเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เกี่ยวข้อง หรือเจ้าของพื้นที่ แต่หากเป็นเรื่องเกี่ยวกับภาพนิ่งหรือวิดีโอจะให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิคช่วยตรวจสอบ”

(Interview Cha-em 18 January 2020)

สถานีโทรทัศน์ไทยรัฐทีวี ข่าวที่มาจากโซเชียลมีเดียต้องผ่านการกลั่นกรองเนื้อหาจาก บรรณาธิการ หัวหน้าข่าว รีไรต์เตอร์ หลังจากนั้นส่งต่อแผนกโซเชียลที่เป็นคนรุ่นใหม่ทำหน้าที่ตรวจสอบเรื่องเทคนิคทางด้านออนไลน์

“กองบรรณาธิการไม่มีตำแหน่งผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงของข่าวโดยตรง แต่ในกองบรรณาธิการจะมีตำแหน่งบรรณาธิการ รีไรต์เตอร์ ผู้สื่อข่าว หัวหน้าข่าว ตามปกติของโครงสร้างแบบแผนของสำนักข่าวทั่วไปของไทยที่เคยเป็นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ข่าวหนึ่งชิ้นที่ได้มาจากโซเชียลมีเดียจะผ่านการกลั่นกรองจากบรรณาธิการ หัวหน้าข่าว จนถึงรีไรต์เตอร์ ดังนั้น ข่าวหนึ่งชิ้นจะประกอบไปด้วยหลายส่วนที่ทำ เช่น ผู้สื่อข่าวลงพื้นที่แล้วส่งข่าวมาให้รีไรต์เตอร์ตรวจสอบรอบแรก จากนั้นส่งต่อไปที่บรรณาธิการ เช่นเดียวกับการทำงาน

ของหนังสือพิมพ์ ต่างกันตรงที่ข่าวที่วิจจะรวดเร็วกว่า
โดยรวมแล้ว ทุกตำแหน่งต้องช่วยกันตรวจสอบ จะ
ผิดพลาดไม่ได้ มันหมายถึงความน่าเชื่อถือของผู้ชม”
(Interview Khunthong 13 January 2020)

สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 ทุกคนในกองบรรณาธิการช่วยกันตรวจสอบข่าวปลอม
“ช่อง 3 ไม่มีตำแหน่ง Fact checker โดยเฉพาะ แต่ผู้
ที่อยู่ในกองบรรณาธิการทุกคน ตั้งแต่บรรณาธิการ
จนถึงนักข่าวมีหน้าที่ช่วยกันตรวจสอบข่าวปลอมที่ตรง
กับสายงานของตัวเอง”
(Interview Pri-Ngam 9 January 2020)

สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ทุกตำแหน่งในกองบรรณาธิการข่าวมีหน้าที่
ตรวจสอบข่าวปลอม เมื่อต้องใช้เทคนิคทางด้านออนไลน์ในการตรวจสอบ ส่งให้
ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิคออนไลน์ตรวจสอบ
“หน้าที่ในการตรวจสอบข่าวปลอมเป็นหน้าที่ปกติของ
ผู้สื่อข่าว และเป็นหน้าที่ปกติของผู้ผลิตข่าว ผู้ผลิต
หมายถึง ทุกตำแหน่งในกองบรรณาธิการข่าว หรือผู้ที่มี
ส่วนเกี่ยวข้องในการผลิตข่าว จะต้องทำหน้าที่ในการ
ตรวจสอบข่าวปลอม หากมีเรื่องเทคนิคเข้ามาเกี่ยวข้อง
เช่น คลิปวิดีโอหรือภาพตัดต่อ จะต้องให้ผู้เชี่ยวชาญ
ด้านวิดีโอหรือผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้น ๆ ช่วยตรวจสอบ”
(Interview Bunyapanich 12 January 2020)

สรุปและอภิปรายผล

วัฒนธรรมห้องข่าวโทรทัศน์ไทยที่ส่งผลต่อข่าวปลอม

ผู้เขียนวิเคราะห์ว่า การที่วัฒนธรรมการทำข่าวของกองบรรณาธิการข่าวโทรทัศน์ไทย ทั้ง 7 ที่เป็นองค์กรข่าวระดับชาติและอยู่ในระดับต้น เป็นองค์กรข่าวที่มีผู้ติดตามข่าวจำนวนมาก (นั่นย่อมาหมายความว่า มีบทบาทต่อสังคมวงกว้างในการสร้างการรับรู้เหตุการณ์ สถานการณ์ความเป็นไปของสังคม) ไม่มีนโยบายนำเสนอตอบโต้ข่าวปลอม ไม่มีตำแหน่ง Fact Checker ที่มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบโดยเฉพาะในการตรวจสอบว่าเป็นข่าวจริงหรือข่าวปลอม ทั้ง ๆ ที่เรื่องข่าวปลอมเป็นประเด็นใหญ่ของสังคมโลกและสังคมไทยวันนี้ที่สร้างความเสียหายระดับมหภาค ส่งผลต่อการแพร่กระจายของข่าวปลอมในสังคมไทยโดยไม่รู้ตัว สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนจากการรายงานข่าวสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด 19 ใน พ.ศ. 2564 และเรื่องวัคซีน ที่มีการนำเสนอข่าวปลอมโดยไม่ได้เจตนา ด้วยเพราะการทำงานสื่อที่แข่งกับเวลากับกระบวนการตรวจสอบข่าวที่ไม่มีตำแหน่ง Fact Checker โดยเฉพาะ

ผู้เขียนวิเคราะห์ว่าเกิดจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการจัดการองค์กรและเนื้อหาของสื่อสารมวลชน ตามแนวความคิดของ Mc Quails (2005) ดังนี้

ภาพที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการจัดองค์กร และเนื้อหาของสื่อสารมวลชน ตามแนวความคิดของ Mc Quails

ปัจจัยภายใน เกิดจาก 3 ปัจจัยหลักคือ นโยบายขององค์กร เทคโนโลยี และความสามารถของบุคลากร ขณะที่ปัจจัยภายนอก เกิดจากการเมืองการปกครอง และการสร้างเครือข่าย

ปัจจัยภายใน

ที่ผลออกมาชัดเจนว่าไม่มีนโยบายตอบโต้ข่าวปลอม ยกเว้นเป็นข่าวปลอมใหญ่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารองค์กรสื่อข่าวไทยยังไม่ตระหนักถึงผลร้ายต่อสังคมที่เกิดขึ้นจากข่าวปลอม และคนทำสื่อคิดว่าเรื่องนี้ไม่ใช่เป็นบทบาทของคนข่าวที่จะตอบโต้ข่าวปลอมออกไป เพื่อให้สังคมรับทราบและรู้เท่าทันข่าวปลอม ทั้ง ๆ ที่คนทำสื่อมีเครื่องมือที่สำคัญคือพื้นที่ข่าวที่น่าเชื่อถือ สามารถแจ้งป้องกันได้ตั้งแต่ต้น ด้วยการให้ความรู้ที่เท่าทันเทคนิคต่าง ๆ ของข้อมูลเท็จผ่านในรูปแบบของข่าว และป้องกันการไม่เป็นผู้เผยแพร่ข้อมูลเท็จเอง ขณะที่องค์กรข่าวต่างประเทศมองว่าการตอบโต้ข่าวปลอมของคนข่าวถือว่าเป็นหน้าที่ที่ป้องกันกำจัดข้อมูลเท็จตั้งแต่ครั้งแรก ไม่ก่อให้เกิด “ผลกระทบความจริงที่ลวงตา” (illusory truth effect) อย่างที่หนังสือคู่มือ The Debunking Handbook 2020 (Stephan Lewandowsky and others 2020: 9 - 11) ชี้ว่า ยิ่งคนเผชิญกับข้อมูลเท็จมากเท่าไร ข้อมูลเท็จเหล่านั้นดูเหมือนเป็นความจริง และยิ่งติดหนึบในตัวเรา ทั้ง ๆ ที่มีแหล่งที่มาชี้ชัดว่าไม่น่าเชื่อถือ ดังนั้นหากองค์กรสื่อข่าวมีนโยบายตอบโต้ข่าวปลอมโดยชี้ให้เห็นว่าปลอมอย่างไรแต่ต้น จะเป็นการแก้ปัญหาตั้งแต่ต้นทาง และสามารถลดความเชื่อของประชาชนในข้อมูลที่ผิดอย่างไรก็ตาม ข้อมูลเท็จยังคงมีอิทธิพลต่อความคิดของประชาชน แม้ว่าหลังจากนั้นจะได้รับการรับทราบข้อมูลที่ถูกต้องแล้วก็ตาม โดยผู้เชี่ยวชาญฉบับนี้เรียกอาการว่า “ผลกระทบอิทธิพลต่อเนื่อง” (continued influence effect) ดังนั้นสื่อมีโอกาสที่จะตอบโต้ได้ สามารถป้องกันข้อมูลเท็จจากการถอนรากตั้งแต่ครั้งแรก

ปัจจัยภายในเรื่องความพร้อมของเทคโนโลยีและความสามารถของบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านเทคนิคทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่โดยเฉพาะ เป็นสิ่งสำคัญต่อกระบวนการตรวจสอบข่าวปลอม โดยเฉพาะข่าวปลอมที่มากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ หากพิจารณาจากบทสัมภาษณ์ของบรรณาธิการข่าวทั้ง 7 องค์กร พบว่ามีเพียง 2 องค์กร คือ สถานีโทรทัศน์ไทยรัฐทีวีกับสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสที่มีความพร้อมด้านเทคโนโลยีและบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านเทคนิคโดยเฉพาะที่จะ

ตรวจสอบข่าวปลอมที่มีการตัดต่อเปลี่ยนภาพเปลี่ยนเสียงที่เรียกว่า deep fake เช่น บรรณาธิการข่าวช่อง ONE ระบุ “ในเรื่องการตรวจสอบข้อเท็จจริงเชิงเทคนิค เช่น ภาพหรือคลิปวิดีโอที่ผ่านการตัดต่อแต่งเติมถึงขั้นต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญทางเทคนิคมาตรวจสอบยังไม่มี”

ขณะที่บรรณาธิการข่าวไทยรัฐทีวี ชี้ให้เห็นถึงความพร้อมของเทคโนโลยีและความสามารถของบุคลากรในคนรุ่นใหม่

“ปัจจุบัน สื่อยุคใหม่มีแผนกโซเชียลมีเดียเชื่อมโยงกับการทำงานข่าวออนไลน์ แต่ด้านเนื้อหาายังต้องทำงานเชื่อมโยงกัน เช่น ได้ข่าวมาจากโซเชียลมีเดียมาหนึ่งชิ้น บรรณาธิการยังไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าจริงหรือไม่ ก็จะส่งต่อให้แผนกโซเชียลมีเดียช่วยตรวจสอบ ซึ่งแผนกนี้จะเป็นคนรุ่นใหม่อายุระหว่าง 20 - 30 ปี เพราะต้องยอมรับว่า คนรุ่นใหม่จะรู้เท่าทันต่อเรื่องโซเชียลมีเดีย ซึ่งเป็นเรื่องในเชิงเทคนิคมากกว่านักข่าวรุ่นเก๋าก็คือ เสริมจุดแข็งจุดอ่อนซึ่งกันและกัน เพราะนักข่าวรุ่นเก๋อาจเชี่ยวชาญเรื่องเนื้อหาประเด็นข่าวมากกว่าเพราะมีประสบการณ์มากกว่า แต่เรื่องเทคนิคในเรื่องโซเชียลมีเดียคนรุ่นใหม่หรือนักข่าวรุ่นใหม่จะเชี่ยวชาญกว่า ข่าวปลอมที่ใช้เทคนิคขั้นสูงส่วนมากเป็นข่าวในทวีตเตอร์ที่เป็นแรงกระแสดังกล่าวเรื่องใดเรื่องหนึ่งของคนจำนวนมากเท่านั้น ยังพอแยกแยะออกว่าเป็นข่าวปลอมหรือข่าวจริง”

เช่นเดียวกับ บรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส เล่าว่า หน้าที่ในการตรวจสอบข่าวปลอมเป็นหน้าที่ปกติของผู้สื่อข่าว และเป็นหน้าที่ปกติของผู้ผลิตข่าว ผู้ผลิตหมายถึง ทุกตำแหน่งในกองบรรณาธิการข่าว หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิตข่าว จะต้องทำหน้าที่ในการตรวจสอบข่าวปลอม หากมีเรื่องเทคนิคเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น คลิปวิดีโอหรือภาพตัดต่อ จะต้องให้ผู้เชี่ยวชาญด้านวิดีโอหรือ

ผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้น ๆ ช่วยตรวจสอบ

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าความพร้อมทั้งด้านเทคโนโลยีและบุคลากรของทั้งสถานีโอทไทยพีบีเอสและสถานีโอทไทยรัฐทีวีมีความพร้อมด้านเงินทุนเป็นสำคัญในการบริหารจัดการองค์กรแต่แหล่งทุนมีความต่างกันขณะที่สถานีโอทไทยรัฐทีวีเป็นธุรกิจสื่อเอกชนที่อยู่ในระดับต้นของประเทศไทยที่เติบโตมาจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ขณะที่สถานีโอทไทยพีบีเอสเป็นโทรทัศน์สาธารณะที่ได้รับเงินอุดหนุนจากภาษีสรรพสามิตและเป็นองค์กรที่มีความพร้อมทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ รวมถึงบุคลากร

ขณะที่ธุรกิจสื่อทางด้านข่าวปัจจุบันไม่ได้เติบโตเหมือนในอดีต ถูกผลกระทบจากส่วนแบ่งการตลาดด้านโฆษณาจากสื่อออนไลน์และเพจต่าง ๆ ทำให้งบประมาณการลงทุนที่พัฒนาทางด้านเทคโนโลยีสื่อและบุคลากรคนข่าวมีจำกัด เห็นได้จากที่สถานีโอทหลายช่องขายหุ้นให้กับนักธุรกิจเข้ามาร่วมถือหุ้นลงทุน ท้ายสุดมีผลต่อนโยบายในการนำเสนอข่าว

อย่างไรก็ตามถือเป็นสัญญาณที่ดี ที่สถานีโอททั้งช่อง 3 มีนโยบายผลิตรายการที่ตรวจสอบข่าวปลอมโดยเฉพาะ คือ สถานีโอททั้งช่อง 3 มีรายการตรวจสอบข่าวปลอมโดยเฉพาะชื่อรายการจับข่าวลวง สถานีโอททั้งช่อง 7 มีรายการตรวจสอบข่าวปลอมโดยเฉพาะชื่อรายการข่าวจริงปะ และสถานีโอทพีพีทีวี มีรายการตรวจสอบข่าวปลอมโดยเฉพาะชื่อรายการชดก่อนแชร์

ปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายนอก เกิดจากการเมืองการปกครองและการสร้างเครือข่าย จากผลวิจัยที่พบว่า สถานีโอททั้งช่อง 3 มีนโยบายผลิตรายการที่ตรวจสอบข่าวปลอมโดยเฉพาะ คือ สถานีโอททั้งช่อง 3 มีรายการตรวจสอบข่าวปลอมโดยเฉพาะชื่อรายการจับข่าวลวง สถานีโอททั้งช่อง 7 มีรายการตรวจสอบข่าวปลอมโดยเฉพาะชื่อรายการข่าวจริงปะ และสถานีโอทพีพีทีวี มีรายการตรวจสอบข่าวปลอมโดยเฉพาะชื่อรายการชดก่อนแชร์ จะพบว่าเนื้อหาที่นำเสนอจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับอาหารเสริม หรือความเชื่อต่าง ๆ โดยไม่มีเนื้อหาหรือประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องการเมือง ซึ่งผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า เป็นนโยบายของแต่ละสถานีโอทที่ไม่นำเสนอเรื่องการเมือง ทั้ง ๆ ที่ข่าวปลอมเรื่องการเมืองมีจำนวนมาก เพราะการเมืองการปกครอง

ของไทยถึงแม้จะเป็นประชาธิปไตยแต่ยังอยู่ในภาวะไม่ปกติ ดังนั้นทำให้ทุกสถานีจึงหลีกเลี่ยงที่นำเสนอประเด็นข่าวปลอมเรื่องการเมืองเพราะมีความเสี่ยงต่อองค์กรอย่างที่ยุทธศาสตร์การช่อง 7 ระบุว่า

“ข่าวปลอมหรือข่าวที่บิดเบือน ในสังคมสื่อที่ถกเถียงกัน นั้นมักจะเป็นเรื่องของการเมือง และเนื่องจากช่อง 7 ก่อนข้างซีเรียสกับการนำเสนอข่าวการเมือง เพราะมีนโยบายสำหรับการทำข่าวอยู่ ทุก Fake news ที่เป็น เรื่องของการเมือง เรื่องของสถาบันหรือหมิ่นเหม่ต่อ ความมั่นคง จะไม่สามารถนำเสนอได้เสมอไป จะต้องมีการกลั่นกรองอย่างละเอียด และพิจารณากันเป็นพิเศษ ก่อนจึงจะนำเสนอข่าวเหล่านี้ได้”

ซึ่งสะท้อนว่าสื่อเลือกที่จะกำกับตัวเองจากปัจจัยทางด้านการเมือง นอกจากนี้ ปัจจัยภายนอกอีกด้านหนึ่งคือ การสร้างเครือข่าย พบว่า สื่อด้านข่าวมีการสร้างเครือข่ายในการตรวจสอบข้อเท็จจริงน้อย ส่วนใหญ่ใช้กระบวนการตรวจสอบจากบุคลากรภายในองค์กร ซึ่งจริง ๆ มีข้อจำกัดทั้งเรื่องความเชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหา และด้านเทคนิคทางด้านเทคโนโลยี จากผลวิจัยพบว่าการสร้างเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญ ในการช่วยกันตรวจสอบ มีอยู่เพียงช่องเดียวคือ สถานีโทรทัศน์ พีพีทีวีที่มีการสร้างเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน อย่างที่ยุทธศาสตร์การ สถานีโทรทัศน์พีพีทีวีเล่าว่า มีการติดต่อกับแอดมินเพจเฟซบุ๊กต่าง ๆ เช่น หมอแล็บแพนด้า เป็นต้น เพราะว่าเขาจะมีเครือข่ายที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน พิจารณาร่วมกับแหล่งข่าวของ PPTV เช่น ยุทธศาสตร์การด้านสาธารณสุข เป็นต้น

กลไกการป้องกันข่าวปลอมความเข้าใจในระบบนิเวศสื่อข่าวไทย

เมื่อเราพิจารณาระบบนิเวศสื่อข่าวไทยผ่านการตรวจสอบข่าวปลอมของห้องข่าวไทยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ระบบนิเวศสื่อข่าวไทยยังไม่มีความพร้อมต่อการตรวจสอบข้อเท็จจริงในสถานการณ์ที่ข่าวปลอมเป็นประเด็นปัญหาโลก คือ นโยบายองค์กรสื่อที่ยังไม่ตระหนักถึงภัยอันตรายของข่าวปลอมที่มีผลต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุก

คนในสังคมไทยและสังคมโลกที่สัมพันธ์กัน ส่งผลต่อการให้ความสำคัญเทคโนโลยีสมัยใหม่ และบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านเทคนิคเฉพาะที่มากับเทคโนโลยีสมัยใหม่

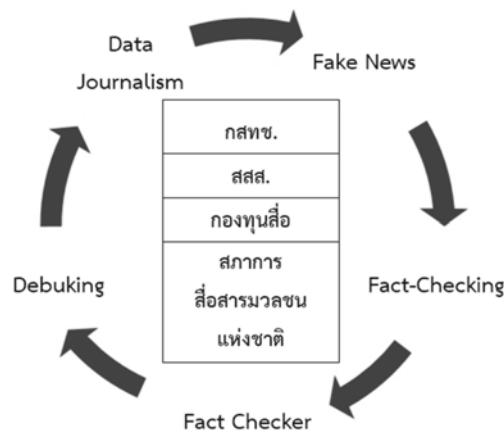
ขณะที่กองบรรณาธิการข่าวยังมีโครงสร้างการทำงานและกลไกการทำงานทั้งในการทำข่าวและการตรวจสอบข่าวปลอมไม่ทันกับเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ไม่เท่าทันข่าวปลอมที่มากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ อย่างที่ ซาลี เบกเกตต์ (Beckett 2017: 23) ได้อธิบายถึงข่าวปลอมว่า ข่าวปลอมคือนกขมิ้นในเหมืองถ่านหินดิจิทัล เป็นอาการของความท้าทายเชิงระบบที่กว้างขึ้นเกี่ยวกับคุณค่าและความน่าเชื่อถือของข้อมูลและกระบวนการทำข่าวในเชิงสังคมการเมืองเศรษฐกิจที่กำลังจัดการกับภัยคุกคามและโอกาสของเทคโนโลยีการสื่อสารใหม่ ๆ

นอกจากนี้นักข่าวในยุคดิจิทัลต้องสามารถเข้าถึงและนำเสนอได้กับทุกแพลตฟอร์ม ที่สำคัญมีความเชี่ยวชาญและมีความโปร่งใส ขณะที่ถูกปัจจัยภายนอกทางด้านการเมือง ให้สื่อต้องเซนเซอร์ตัวเองในการนำเสนอข่าวปลอมทางการเมือง

ด้วยระบบนิเวศสื่อข่าวไทยที่กล่าวข้างต้นทั้งจากปัจจัยภายในองค์กรเอง โดยเฉพาะเรื่องนโยบายและปัจจัยภายนอกเรื่องการเมือง ทำให้กลไกการป้องกันข่าวปลอมของห้องข่าวไทยโดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์ยังทำงานตามสถานการณ์มากกว่าที่จะทำบทบาทหน้าที่ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เป็นรากฐานที่สำคัญสำหรับความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเฉพาะสื่อข่าวไทยที่ทำหน้าที่ในการรายงานข่าวสารให้คนในสังคมได้รู้ต่อเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม อีกทั้งให้ความรู้และเตือนภัยถือเป็นบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม

ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการสร้างกลไกการป้องกันข่าวปลอมในระบบนิเวศสื่อ

ด้วยปัจจัยทั้งภายในและภายนอกดังกล่าวข้างต้น ทำให้องค์กรสื่อด้านข่าวเกิดการบกพร่องในบทบาทหน้าที่ที่ควรจะเป็นในการแจ้งเตือนให้กับคนในสังคมได้รับทราบเกี่ยวกับข่าวปลอม ในรูปแบบตอบโต้ข่าวปลอมกลับให้สังคมรับทราบว่าปลอมหรือเท็จอย่างไร และไม่ตกเป็นเหยื่อเผยแพร่ข่าวปลอมเอง

ภาพที่ 3 โมเดลการทำงานเครือข่ายร่วมกันของ 4 องค์กรหลัก

โดยผู้เขียนเสนอโมเดลการทำงานเครือข่ายร่วมกันของ 4 องค์กรหลักในการสนับสนุนให้เกิดระบบนิเวศสื่อที่ดี ภายใต้สภาการสื่อสารมวลชนแห่งชาติเป็นพื้นที่กลางโดยจัดอบรมให้ความรู้และทักษะแก่ทั้งระดับผู้บริหารและระดับปฏิบัติการเพื่อเห็นอันตรายของข่าวปลอมและการต่อสู้กับข่าวปลอมที่มีผลต่อโครงสร้างสังคมไม่เฉพาะต่อปัจเจกชนเท่านั้น เพราะนั่นย่อมหมายถึงสังคมสุขภาวะ โดยเครือข่ายฝ่ายสนับสนุนประกอบด้วย สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ที่มีหน้าที่สนับสนุนให้ระบบนิเวศสื่อที่ดีที่เกิดจากการแพร่กระจายข่าวสารที่ดีเป็นประโยชน์ต่อสังคม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ หรือ สสส. ออกแบบขึ้นมาเพื่อเป็นกลไกเชื่อมประสานการทำงานสร้างเสริมสุขภาพในประเทศ ทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในสังคม เพื่อให้คนไทยมีสุขภาพดีครบ 4 ด้าน และ กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ที่มีพันธกิจส่งเสริมสนับสนุนภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในการผลิตและพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ร่วมกันสร้างกลไกการป้องกันข่าวปลอมในระบบนิเวศสื่อ โดยเริ่มต้นจากการติดตั้งองค์ความรู้พื้นฐานยุคดิจิทัลคือวารสารศาสตร์ข้อมูล (Data Journalism) นำไปสู่การรู้เท่าทันข่าวปลอมบนโลกออนไลน์ ภัยอันตรายข่าวปลอม และทักษะการตรวจสอบข่าวปลอมและโต้ตอบข่าวปลอมกับตำแหน่ง Fact Checker

References

- Allan, L., Alan, M. & Orna, Y. (2018). *What is fact-checking and why is it important?*. Retrieved August 6, 2021, from <https://coinform.eu/what-is-fact-checking-and-why-is-it-important/>.
- American Press Institute. (2021). *Journalism as a discipline of verification*. Retrieved August 12, 2021, from <https://www.americanpressinstitute.org/journalism-essentials/verification-accuracy/journalism-discipline-verification/>.
- Andrea Renda. (2018). *The legal framework to address “fake news”: possible policy actions at the EU level*. Retrieved August 6, 2021, from [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2018/619013/IPOL_IDA\(2018\)619013_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2018/619013/IPOL_IDA(2018)619013_EN.pdf).
- Ballotpedia. (2018). *What is fact-checking?*. Retrieved September 8, 2021, from https://ballotpedia.org/What_is_fact-Checking.
- Beckett, C. (2017). *Fake news: the best thing that’s happened to journalism*. Retrieved August 6, 2021, from <https://blogs.lse.ac.uk/polis/2017/03/11/fake-news-the-best-thing-thats-happened-to-journalism/>.
- Edson, C., Tandoc, Jr., Zheng, W. & Richard, L. (2017). Defining “Fake News”, *Digital Journalism*, 6(2), 137 - 153.
- European Commission. (2017). *Next steps against fake news: Commission sets up High-Level Expert Group and launches public consultation*. [online] Retrieved August 6, 2021, from http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-4481_en.htm [accessed 03/04/2018].

- European Commission. (2018). *Final report of the High - Level Expert Group on Fake News and Online Disinformation*. Retrieved August 9, 2021, from http://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=50271 [accessed 03/04/2018].
- Graves, L. & Amazeen, M. (2019). *Fact - Checking as Idea and Practice in Journalism*. Retrieved August 24, 2021, from <https://oxfordre.com/communication/view/10.1093/acrefore/9780190228613.001.0001/acrefore-9780190228613-e-808>.
- Graves, L. (2016). *Deciding What's True: The Rise of Political Fact - Checking in American Journalism*. New York: Columbia University Press.
- Graves, L. (2018). Boundaries not drawn: Mapping the institutional roots of the global fact - checking movement. *Journalism Studies*, 19(5), 613 - 631.
- Graves, L. & Anderson, C. (2020). Discipline and promote: Building infrastructure and managing algorithms in a “structured journalism” project by professional fact-checking groups. *New Media & Society*, 22(2), 342 - 360.
- Ireton, C. & Posetti, J. (2018). *Journalism, fake news & disinformation: handbook for journalism education and training*. Retrieved August 6, 2021, from <https://digitallibrary.un.org/record/1641987#record-files-collapse-header>.
- Lewandowsky et al. (2020). *The Debunking Handbook 2020*. Retrieved August 6, 2021, from <https://www.climatechangecommunication.org/wp-content/uploads/2020/10/DebunkingHandbook2020.pdf>.
- Lowrey, W. (2017). The Emergence and Development of News Fact - checking Sites. *Journalism Studies*, 18(3), 376 - 394.

McQuail, D. (2005). *McQuail's Mass Communication Theory (5th ed)*. Oxford London: SAGE Publications.

Posetti, J. & Matthews, A. (2018). *A short guide to the history of 'fake news': A learning module for journalists and journalism educators*. Retrieved August 22, 2021, from <https://www.icfj.org/news/short-guide-history-fake-news-and-disinformation-new-icfj-learning-module> [accessed 23 / 07 / 2018].

Tambini, D. (2017). *Fake News: Public Policy Responses. Media Policy Brief 20*. London: Media Policy Project, London School of Economics and Political Science. Retrieved September 6, 2021, from <https://core.ac.uk/download/pdf/80787497.pdf?fbclid=IwAR2plml40dVowxO>.

Waisbord, S. (2018) Truth is What Happens to News. *Journalism Studies*, 19(13), 1866 - 1878.

Waisbord, S. (2018). Truth is What Happens to News: On journalism, fake news, and post - truth. *Journalism Studies* 19(53), 1 - 13.

Interviewees

Bunyapanich, K. (2020, January 12). Editor of investigative news group, Thai PBS Television Station.

Cha-em, S. (2020, January 18). Deputy Director of News, Amarin Television Station.

Khaengkhan, B. (2020, January 17). Editor - in - Chief, Channel One 31 News Television Station.

Khunthong, W. (2020, January 13). News Editor, Thairath TV Television Station.

Pri - Ngam, C. (2020, January 9). News Editor, Channel 3 Television Station.

28 | วารสารไทยคดีศึกษา ปีที่ 20 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2566)

Thongnak, J. (2020, January 10). Deputy Manager of News Department
2, Channel 7 Television Station.

Wiryaphanpongsa, S. (2020, January 7). Executive Editor, PPTV
Television Station.